

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
ІМЕНІ ВАЛЕНТИНИ ВОЛОШИНОЇ**

КАФЕДРА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧНІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ МОВНОГО ЦИКЛУ**

Здобувачки 2 курсу МАП групи
Освітньої програми Початкова освіта.
Психологія

Спеціальності 013 Початкова освіта

Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

Ступеня вищої освіти бакалавра

Савуляк Анни Олегівни

Науковий керівник: **Комарівська Н.О.**,
кандидат філологічних наук, доцент

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2024 рік

ЗМІСТ

Вступ	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	9
1.1. Дефінітивний аналіз базових понять дослідження.....	9
1.2. Психолого-педагогічні засади розвитку емоційного інтелекту учнів початкової школи	17
1.3. Проблема розвитку емоційного інтелекту в теорії та практиці школи першого ступеня на уроках мовного циклу.....	24
РОЗДІЛ ІІ. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	32
2.1. Сучасний стан розвитку емоційного інтелекту молодших школярів.....	32
2.2. Дидактичні умови забезпечення емоційності навчання молодших школярів	47
2.3.Методи та прийоми розвитку емоційного інтелекту молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі.....	53
2.4. Організація, хід і результати експериментальної роботи з розвитку емоційного інтелекту молодших школярів.....	64
Висновки	74
Список використаних джерел	79
Додатки	88

ВСТУП

Соціально-психологічний стан українського суспільства в умовах повномасштабного російського вторгнення проходить нові виклики, які пов'язані з проблемами емоційного переживання ситуації. Емоційний фон кожної людини різко перетікає від негативних до позитивних емоцій, особливо у дітей молодшого шкільного віку, яким важко дається саморегуляція емоцій.

Не дивлячись на виклики сьогодення, в Україні відбувається реформування системи освіти, що вимагає новий підхід та висуває низку вимог до Нової української школи. Чи не найперше місце серед даних вимог посідає розвиток м'яких навичок (soft skills) в учнів початкової школи. Дослідження минулих десятиліть доводять, що вагомою складовою для успішної самореалізації учнів буде розвиток соціальної та емоційної компетентності [69]. Формування емоційного інтелекту є ключовим елементом у розвитку особистості дитини молодшого шкільного віку, оскільки знання, уміння та навички, що базуються на основі емоційного інтелекту – це складові сталого розвитку майбутньої успішної людини.

Такі законодавчі документи як: Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Державний стандарт базової загальної середньої освіти, Концепція «Нова українська школа» – відображають сутність розвитку емоційного інтелекту як пріоритетне завдання сучасної школи.

Концепція «Нової української школи» робить вагомий крок від знаннєвої освіти до особистісно-зорієнтованої. Ці нововведення декларують розвиток ЕІ як невід'ємну частину виховного процесу, що орієнтується на оволодіння соціальними навичками, встановлення міжособистісних стосунків та регулювання своїх емоційних станів, що є підґрунтям успішної самореалізації учня.

На основі концептуальних засад НУШ про значущість розвитку емоційного інтелекту розроблено Державний стандарт початкової освіти. Саме у ньому зазначається, що учні мають розвивати вміння конструктивно керувати емоціями, збагачувати емоційно-чуттєвий досвід. Формування цих навичок є одним із пріоритетних завдань мовно-літературної освітньої галузі та чітко простежується в типових освітніх програмах під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна. Виховання емоційного інтелекту дуже важливе для повноцінного розвитку дитини. Ще з раннього дитинства батьки власним прикладом відкривають для дитини світ емоцій, а початкова школа уже стає основою, для усвідомленого ставлення до емоцій як важливого чинника становлення особистості.

Великого значення розвитку емоційного інтелекту у свій час надавали дослідники, педагоги-класики, психологи, а саме: Р. Декарт, Ж. Руссо, Й. Песталоцці, С. Русова, Е. Торндайк, Г. Ващенко, Дж. Гілфорд, Г. Костюк, В. Сухомлинський, Р. Бар-Он, Д. Гоулман, П. Саловей, Д. Маєр, М. Шпак, В. Зарицька, Т. Котик.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, дана проблема розглядалася більшою мірою з огляду вивчення емоційного інтелекту дорослої людини. Недостатньо вивчене питання в педагогічній сфері, зокрема не зазначається місце та роль освітнього процесу в розвитку емоційного виховання учнів початкової школи. Огляд літератури засвідчив, що було проведено недостатньо досліджень, у яких було б системно та цілісно висвітлена програма та методичне забезпечення розвитку емоційного інтелекту учнів початкової школи.

Ефективність здійснення розвитку емоційної складової молодших школярів, як і будь-якого напрямку, залежить від правильного вибору сучасних форм і методів роботи, дотримання педагогічних і методичних вимог до їх організації. Беручи до уваги важливість розвитку емоційного інтелекту дітей саме у молодшому шкільному віці, нами було прийнято

рішення обрати тему дипломної роботи «**Розвиток емоційного інтелекту учнів початкової школи на уроках мовного циклу**».

Об'єкт дослідження: процес розвитку емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження: методичні засади розвитку емоційного інтелекту учнів початкової школи на уроках мовного циклу.

Мета: дослідити та теоретично обґрунтувати методичні засади розвитку емоційного інтелекту дітей молодшого шкільного віку на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

Гіпотеза дослідження: якщо вчителями буде теоретично обґрунтовано та впроваджено в освітній процес методи й прийоми виховання емоційного інтелекту, то це сприятиме всебічному розвитку учнів молодший шкільний вік, адже цей вік є сензитивним періодом для розвитку емоційного інтелекту особистості.

Для досягнення мети і перевірки висунутої гіпотези у дослідженні поставлено такі **завдання:**

1. Опрацювати психолого-педагогічну, методичну літературу, періодичні видання з проблеми розвитку емоційного інтелекту учнів.
2. Теоретично описати поняття емоційного інтелекту, визначити його сутність.
3. Виокремити особливості розвитку емоційного інтелекту учнів початкової школи.
4. Дослідити сучасний стан розвитку емоційного інтелекту молодших школярів.
5. Визначити дидактичні умови розвитку емоційного інтелекту молодших школярів.
6. Розробити вправи та завдання, адаптувати методи і прийоми розвитку емоційного інтелекту молодших школярів на уроках мовно-

літературної освітньої галузі та експериментально перевірити їх ефективність.

7. Сформулювати методичні рекомендації щодо розвитку емоційного інтелекту в учнів початкової школи.

Для досягнення поставленої мети та завдань використовувалися наступні **методи дослідження**:

– теоретичні: метод теоретичного аналізу й узагальнення наукової літератури з проблеми дослідження; вивчення педагогічної документації; метод порівняльного аналізу та узагальнення даних;

– емпіричні: метод наукового спостереження; метод психодіагностичного обстеження; метод констатувального експерименту.

Експериментальна база дослідження: Гнатківський академічний лицей Томашпільської селищної ради Вінницької області, Раківська гімназія Томашпільської селищної ради Вінницької області.

Апробація результатів дослідження: попередні результати дослідження апробовані на: V Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами», 17-18 листопада 2021 року на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського; X Всеукраїнській науково-практичній студентській інтернет-конференції «Науковий простір студента: пошуки і знахідки», 31 березня 2023 року на базі Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, м. Київ (тема виступу «Розвиток емоційного інтелекту учнів початкової школи на уроках мовного циклу»); VI Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами», 27 квітня 2023 року на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського; Всеукраїнській

студентській науково-практичній конференції «Студентська молодь у науці» (16 травня 2023 року, Хмельницький).

За матеріалами дослідження опубліковано статті:

1. Савуляк А. Використання казкотератії як методу морального виховання дітей з ООП. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами*: збірник статей V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (17-18 листопада 2021 р. Вінниця). Вип.4. С.190-194.

2. Савуляк Анна, Петелько Віталіна. Формування культури мовленнєвого спілкування в учнів початкової школи. Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 28-29 березня 2023 р.). Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 12. С.510-513.

3. Савуляк А. Організація театральної діяльності в роботі з дітьми з ООП для розвитку емоційного інтелекту. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами*: збірник статей VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (27 квітня 2023 р. Вінниця). Вип. 5.

4. Савуляк А. Розвиток комунікативної компетентності молодших школярів з особливими освітніми потребами за допомогою сторітелінгу. *Студентська молодь у науці*: матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (16 травня 2023 року). Хмельницький.

5. Савуляк Анна, Петелько Віталіна. Проблема формування мовленнєвої культури молодших школярів на уроках української мови. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами*: збірник матеріалів VI

Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 27 квітня 2023 р.). Вінниця, 2023. Вип. 5. С.165-168.

6. Савуляк А. Формування емоційної компетентності молодших школярів в умовах НУШ. *Наукові перспективи та методичні інновації в розвитку початкової освіти: збірник матеріалів I Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (науково-електронне видання) (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 18 квітня 2024р.).* Вінниця, 2024. Вип.1. С.414-418.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний текст викладено на 87 сторінках комп'ютерного тексту та містить 4 таблиці, 21 рисунок, 9 додатків.

Список використаних джерел включає 78 найменувань українських та зарубіжних авторів.

ВИСНОВКИ

Систематизація та узагальнення результатів теоретичного та емпіричного дослідження особливостей розвитку емоційного інтелекту учнів початкової школи на уроках мовного циклу дають підстави зробити такі висновки.

1. На основі теоретико-методологічного аналізу проблеми розвитку емоційного інтелекту визначено, що поняття «емоції» розглядалося ще пі час філософсько-світоглядних уявлень (Платон, Демокріт, Ф. Шиллер, Арістотель, Р. Декарт, Б. Спіноза, І. Кант, Г. Лейбніц). Наступним етапом були дослідження та експерименти у зарубіжній психології (М. Арнольд, А. Елліс, С. Шехтер), у результаті чого висувалися різні теорії взаємозв'язку і взаємовпливу когнітивних та емоційних процесів. Далі слідувало визначення сутності та змісту поняття «емоційний інтелект» (Р. Бар-Он, Д. Гілфорд, Г. Гарднер) та концептуальне і науково-психологічне усвідомлення феномена емоційного інтелекту людини (Дж. Мейер, П. Селовей).

2. Встановлено, що емоційний інтелект – це здатність людини розуміти свої та чужі емоції, а також ними управляти. Дане поняття демонструються п'ятьма структурними компонентами: внутрішньоособистісні навички; міжособистісні навички; адаптивність; управління стресом; загальний настрій (Р. Бар-Он), а також включає складові елементи, які витікають з двох інших наукових понять: інтелект і емоції.

3. З'ясовано, що емоційність навчання напряму впливає на розвиток емоційного інтелекту учнів (Я. Коменський, В. Вернадський, В. Сухомлинський). Виокремлено умови, які будуть сприяти розвитку ЕІ молодших школярів: атмосфера емоційного комфорту; емоційність

освітнього процесу; партнерська взаємодія всіх учасників освітнього процесу; емоційне спілкування в освітньому середовищі.

Передумовами, які сприяють позитивному емоційному навчанню є впровадження Нової української школи, яка заснована на педагогіці партнерства, та ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого, компетентнісного, комунікативного, діяльнісного підходів. Про це свідчать нормативні документи НУШ: Концепція «Нової української школи», Державний стандарт і типові освітні програми, в основу яких покладено компетентнісний підхід до навчання, що сприяє розвитку ЕІ учнів.

4. Виокремлено періоди формування емоційного інтелекту дітей. З'ясовано, що молодший шкільний вік є сензитивним періодом розвитку емоційного інтелекту учнів початкової школи, адже втрачається дитяча безпосередність і формуються моральні уявлення особистості. Зроблено висновок, що основними факторами розвитку емоційного інтелекту учнів початкової школи є: соціальні (сім'я, освітнє середовище), особистісні (початок формування емоційної саморегуляції, осмислення емоційних переживань), соціально-психологічні (емпатія, яка стає рушійною силою на шляху до розуміння емоційних станів інших).

5. Досліджено рівень емоційного інтелекту учнів початкової школи. Експеримент проходив у Гнатківському академічному ліцеї Томашпільської селищної ради Вінницької області(ЕК) та Раківській гімназії Томашпільської селищної ради Вінницької області(КК). Для дослідження використовувалися такі методики: опитувальник Г. Холла на «Визначення рівня емоційного інтелекту», методики «Що – чому – як», «Три бажання» М. Нгуена і психодіагностичний тест «Методика диференціальних емоцій» К. Ізарда.

За результати досліджень з'ясовано, що в учнів експериментального та контрольного класів початкової школи середній рівень розвитку емоційного інтелекту та його складників – 56% (9 дітей (ЕК), 61% (11 дітей

(КК); 25% (4 дітей (ЕК), 22% (4 дітей (КК) – високий рівень; 19% (3 дітей (ЕК), 17% (3 дітей (КК) – мають низький рівень за опитувальником Г. Холла на «Визначення рівня емоційного інтелекту». Майже всім дітям притаманна самомотивація, емпатія та розпізнання емоцій інших.

Методики М. Нгуена на виявлення соціально-комунікативного компонента емоційного інтелекту показали, що учні використовують емпатію для налагодження спілкування з однокласниками, а також більшість дітей намагаються співпереживати іншим і вчать розрізняти їхні емоційні стани.

Під час спостереження встановлено, що молодші школярі розрізняють позитивні та негативні емоції, проте краще ідентифікують позитивні емоції, ніж негативні.

Нами досліджено прояв фундаментальних емоцій учнів початкової школи у спокійній робочій атмосфері та порівняно з проявом емоцій під час стресової ситуації – перебування в сховищі під час повітряної тривоги за допомогою психодіагностичного тесту «Методика диференціальних емоцій» К. Ізарда. Ми відзначили значну різницю у прояві негативних емоцій (горе, гнів, відраза, презирство), вираженість яких зменшилася під час проходження методики у звичній для дітей атмосфері. Загалом в учнів переважають такі емоції, як радість, інтерес, здивування, сором.

Результати емпіричного дослідження засвідчили, що необхідно продовжувати розвивати емоційний інтелект учнів початкової школи за допомогою проведення психолого-педагогічної роботи, спрямованої на саморегуляцію та емоційне самопізнання учнів.

6. Під час формувального експерименту Розкрито основні методи й прийоми виховання емоційного інтелекту учнів початкової школи на уроках мовного циклу, серед яких виділено методи роботи з казкою (інноваційність у роботі вчителя з використання казки як ефективного засобу розвитку ЕІ учнів; розвиток емоційної сфери у дітей початкової школи за допомогою

казкотерапії; залучення учнів до театралізації казок для кращого розуміння емоційного стимулу казки) як пріоритетний шлях розвитку емоційного світу учнів.

Визначено, що сторітелінг є актуальним інструментом для розвитку ЕІ учнів, не дивлячись на те, що саме поняття «розповідати історії» пройшло крізь багато століть, проте сьогодні набуло нового значення та активно втілюється у закордонних школах. Діти зрозумілою їм мовою, використовуючи цікавий сюжет, різноманітних героїв засвоюють потрібну інформацію та вдосконалюють свої знання щодо емоцій. Варто зазначити, що історії торкаються не лише розуму, а найтонших струн душі кожної дитини. Завдяки цьому, добрі почуття переважають над аморальними.

Нами було запозичено педагогічний досвід у закордонних фахівців, які працюють із сторітелінгом, що дало можливість перекласти та адаптувати запропоновані ними прийоми для вдосконалення роботи із сторітелінгом на уроках мовного циклу.

Звернено увагу на технологію «Щоденні 5», яка складається з п'яти видів діяльності й допомагає учням через вдосконалення навичок читання, письма і говоріння більше пізнавати свій внутрішній світ емоцій. Нами розроблені картки для етапу «Письмо для себе», а також аркуші для етапу «Робота зі словами», які містять завдання, що поєднують у собі вдосконалення української мови крізь призму емоцій.

7. Нами було проведено контрольний етап експерименту, який показав зростання кількості дітей із високим 50% у ЕК (динаміка: +25%) рівнем розвитку емоційного інтелекту та середнім – 56% (динаміка +18,5%). Відбулось значне зменшення дітей із низьким рівнем: 12,5% дітей у ЕК (динаміка: -6,5%). У КК відбулися незначні зміни. Відповідно тільки на +5.6% збільшилась кількість дітей середнього рівня і на -6% зменшилась кількість низького рівня розвитку емоційного інтелекту. Кількість дітей із високим рівнем залишилася незмінною.

8. Визначено, що розвиток ЕІ учнів початкової школи буде результативним, якщо в освітньому процесі на уроках мовно-літературної галузі відбудеться включення елементів програми розвитку емоційного інтелекту; відбудеться створення відповідного емоційного освітньо-розвивального середовища; використовуватиметься педагогами методики розвитку емоційного інтелекту; відбудеться спільна взаємодія в єдності між педагогічними працівниками та батьками щодо усвідомлення важливості співпраці.

9. Проведене нами дослідження дає підстави сформулювати методичні рекомендації вчителям початкової школи щодо розвитку емоційного інтелекту в учнів на уроках мовного циклу:

- Учитель має використовувати різноманітні технології, методи та прийоми, звертаючи увагу на аналіз емоційної складової даних завдань.

- Під час роботи над розвитком емоційного інтелекту має бути співробітництво між учнями, їхніми батьками та вчителем, що покращить виховний процес.

- На уроках варто використовувати інноваційні методи та прийоми роботи для заохочення учнів пізнавати свої емоції.

- Перебування дітей у школі має базуватися на емоційному імпульсі, починаючи з ігор на перервах, закінчуючи роботою вчителя над поясненням нової теми.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів піднятої теми. Подальшого вивчення потребують аспекти підготовки вчителя до розвитку емоційного інтелекту дітей з особливими освітніми потребами на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабій І. М. Моральне виховання особистості. *Вісник Черкаського університету*. Серія Педагогічні науки. Черкаси, 2009. С.19-22.
2. Барановська І.Г., Демченко О.П, Граб О.Д. Підготовка майбутніх учителів початкових класів і мистецтва до формування soft skills дітей засобами театрального мистецтва. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2022. Вип. 63. С.78-87.
3. Басюк Н. Українська народна казка у вихованні моральних почуттів молодших школярів. *Вісник Львівського університету*. 2007. Вип. 22. С.182-186.
4. Бенъкевич Г. А. Витоки емоцій (екскурс в античність): соціокомунікаційний аспект. *Львівський державний університет безпеки життєдіяльності. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Сер. «Соціальні комунікації». 2018. Вип.13. С.4-9.
5. Бондарчук Т.О., Казьмірчук Н.С. Педагогічні умови використання казки як засобу розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку. *Молодий вчений*, 2019. Вип.5.2 (69.2). С. 132-135.
6. Брославська Г. М., Дригач Т. Г. Розвиток емоційного інтелекту учнів початкових класів. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2020. №1.47. С. 7-13.
7. Булгакова О. Савченко М. Розвиток емоційної сфери у дітей старшого дошкільного віку за допомогою «Казкотерапії». *Орликіана-2021: проблеми та перспективи сучасної освіти: матеріали наук.-практ. Симп. Миколаїв*, 2021. С.148-151.

8. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посібник для студентів вищ. навч. закл. Вид. 2, доопрацьоване і доповнене. Дрогобич: Коло, 2006. 326 с.
9. Гагарін М. І. Виховання морально-естетичних почуттів молодших школярів засобами української народної казки: дис. канд. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2007. 390 с.
10. Гламазда Л.В. Сучасні методи і підходи щодо формування компетентностей молодших школярів у процесі реалізації програми Нової української школи (НУШ). *Загальна педагогіка та історія педагогіки*. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя. 2018. С.23-26.
11. Гоулман Д. Емоційне лідерство. Мистецтво керування людьми на основі емоційного інтелекту. Вид. Альпіна, Київ, 2015. 302 с.
12. Данилюк І., Зольникова С. Казкотерапія як метод психологічного впливу на особистість. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*, 2019. С. 161-173.
13. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
14. Діденко А. М. Педагогічна спадщина Януша Корчака: історико-ретроспективний аспект. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія*. Сер.: Педагогіка. 2012. Вип. 197. С.133-136.
15. Дмитренко О. Інтелект успіху. Чому Нова українська школа фокусується на розвитку емоційного інтелекту. URL:https://zn.ua/ukr/amp/EDUCATION/intelekt-uspihu344945_.html
16. Зарицька В. В. Психологія розвитку емоційного інтелекту у системі професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю: дис ... д-ра психол. Наук: 19.00.07 / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2012. 40 с.

17. Зарицька В.В. Розвиток емоційного інтелекту в контексті компетентнісно спрямованої освіти. *Компетентнісно спрямована освіта: перший досвід, порівняльні підходи, перспективи*: матер. Всеукр. Наук.-практ. Конф., м. Київ, 28 квітня 2011 р. Київ: Ін-т сучасн. Підр., 2011. 92 с.

18. Імбер В.І., Комарівська Н.О, Олійник Н.А. Сучасні підходи до розвитку креативності молодших школярів. *Інноваційна педагогіка*, 2024. Том 1. Випуск 67. С. 90-94.

19. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості: навчальний посібник. К.: Либідь, 2007. 256 с.

20. Колеснік К.А. Організація колективної творчої діяльності в процесі мовленнєвої роботи на уроках рідної мови. Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 10-11 листопада 2015р.). Вінниця: ТОВ «Нілан–ЛТД», 2015. С. 190-194.

21. Кольбух Р. Суть принципу емоційності навчання та умови його реалізації/ Р.Кольбух, Р.Пріма.
URL:https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/13/visnuk_13.pdf

22. Комарівська Н.О. Літературна гра як вид самостійної художньої діяльності дошкільників та молодших школярів. Її величність гра: теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: Збірник статей. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2009. С. 250-257

23. Комарівська Н.О. Творчий розвиток молодших школярів на уроках літературного читання. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*, 2016. С.168-172.

24. Комарівська Н.О. Шляхи розкриття морального потенціалу текстів для дитячого читання. *Perspectives et mise en oeuvre de l'innovation dans le domaine scientifique: collection de papiers scientifiques «ЛОГОЕ» avec des materiaux de la conference scientifique et pratique international (Vol. 2), 20 septembre, 2019. Geneve, Suisse Plateforme scientifique europeenne.* P. 35-39.

25. Кондрашова Л. В. Використання ідей В.О. Сухомлинського про емоційність шкільної освіти. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки», 2009. Вип.53. С.8185.*

26. Котик Т. М. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи: навч.-метод. Посіб. Тернопіль: Астон, 2020. 193 с.

27. Кравець В. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва. Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів, Тернопіль, 1996. 436 с.

28. Лазаренко Н., Колеснік К. Впровадження технології групової діяльності в контексті ігрового підходу організації освітнього процесу дітей дошкільного віку. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. Випуск 65. 2021. С. 5-28.*

29. Лазаренко Н.І. Культура мовлення як невід'ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): зб. наук. пр. Вінниця: Планер, 2016. Вип. 23. С. 36-42.*

30. Лелюх-Степанчук О. О. Особливості емоційного розвитку дітей молодшого шкільного віку. *Загальна психологія, історія психології. Теорія і практика сучасної психології. 2018. №2. С.140-144.*

31. Лисенкова І. П. Детермінанти емоційного розвитку дітей з когнітивними порушеннями. Дисертація на здобуття ступеня доктора психологічних наук, 19.00.08 Спеціальна психологія. Київ, 2019. 447с.

32. Любчак Л. В. Розвиток артистичних умінь майбутніх вихователів ДНЗ засобами лялькового театру. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій*: Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 4-5 квітня 2013 р.). / За ред. Г. С. Тарасенко. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2013. Вип. 2. С. 451-454.

33. Максьом К. В. Емоційний інтелект: основні концептуальні підходи та структурна модель соціально-психологічного феномену. *Актуальні проблеми психології*. 2018. С. 348-355.

34. Марковська М. Що таке програма соціально-емоційного та етичного навчання і як вона працює. URL:<https://nus.org.ua/articles/shho-take-programa-sotsialno-emotsijnogo-ta-etychnogo-navchannya-i-yak-vona-pratsyuye/>

35. Мельник О. Г. Емоційний інтелект і критичне мислення. *Наукові записки Національного університету Острозька академія*. Сер.: Психологія і педагогіка. 2009. С.122-131.

36. Мельник О. М. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. №73.С.128-133.

37. Міхова А. Г. Емоції і прояви емоцій: історичний екскурс (стресові та стресоподібні стани). *Наука і освіта*. 2010. Вип. 3. С. 95-98.

38. Морозова А.Г. Анатомія емоцій і почуттів у тексті «De consolation philosophiae» Боеція. *Вісник*. 2020. С.39-44.

39. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / упоряд. Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С.,

Коберник І., Ковтунець В., Макаренко О., Малахова О., Нанаєва Т., Усатенко Г., Хобзей П., Шиян Р. ; за заг. ред. Грищенка М., 2016. 36 с.

40. Нова українська школа. URL:<https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>

41. Помагайба В. І. Емоційність як принцип навчання. *Радянська школа*. 1965. №3. С. 3–9.

42. Психологічний словник /Авт.-уклад. В. В. Синявський, О.П.Сергеєнкова / За ред. Н. А. Побірченко. *Науковий світ*. Київ, 2007. 27 с.

43. Русова С. В оборону казки. *Сільська школа*. 2001. №6. С.11.

44. Савченко О. Я. Сучасний урок: суб'єктність навчання і варіативність структури. *Початкова школа*. 2011. № 9. С. 11-15.

45. Садова І. Казкотерапія—сучасний метод роботи з дітьми, які мають особливі потреби. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. С. 293-298.

46. Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової. Одеса: Пальміра, 2006.

47. Спогади про Сухомлинського / упор. С.П.Заволока. Київ: Радянська школа, 1990. 223 с.

48. Сухомлинський В. О. Я розповім вам казку... Філософія для дітей. Харків: ВД «Школа», 2016. 576 с.

49. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори: в 5-т. / редкол. : О. Г. Дзевєрін (голова) та ін. Т.3. Київ: Рад.школа, 1972.

50. Ткачук В. П. Розвиток емоційного інтелекту учнів початкової школи. Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 8 від 25.03. 2016 р.). 2016. С.173-176.

51. Ушневич С., Колотило І. Казкотерапія в системі початкової освіти. *Модернізація освітнього середовища: Проблеми та перспективи в контексті євроінтеграції*. Івано-Франківськ. 2022. С.142.

52. Хіля А.В. Арт-терапія в системі засобів виховання ціннісного ставлення до життя в дітей та молоді з функціональними обмеженнями : метод. Матер. : Ч. 1. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2017. 250 с.
53. Чуйко К. Міністерство освіти і науки України
URL:<https://mon.gov.ua/ua/konkursi-dlya-pedagogiv/konkurs-uchitel-roku/arhiv-konkursu-2017-2020/uchitel-roku-2020/uchasniki-2020/pochatkova-osvita-2020/chujko-karina-anatoliyivna>
54. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2007. 640 с.
55. Шпак М.М. Дидактичні умови забезпечення емоційності навчання молодших школярів:автореферат дис... канд. пед. наук: 13.00.09. Київ, 2001. 23с.
56. Шпак М.М. В.О.Сухомлинський про емоційність навчання молодших школярів. *Педагогіка Василя Сухомлинського на зламі епох: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції та 5-их Всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський і сучасність»*, Київ-Кіровоград, 1999. С.137-139.
57. Abiodullah M. Emotional Intelligence as a Predictor of Teacher Engagement in Classroom. *Bulletin of Education and Research*, 2020. 42.1: 127-140.
58. Arnold M. Emotion and personality. New York: Columbia University Press, 1960. 430 p.
59. Bar-On, Reuven, et al. Emotional expression and implications for occupational stress; an application of the Emotional Quotient Inventory (EQ-i). *Personality and individual differences*, 2000. 28.6: 1107-1118.
60. Bradberry, Travis; Greaves, Jean. Emotional Intelligence 2.0. TalentSmart, 2009.
61. Bradberry, Travis; Greaves, Jean. Emotional Intelligence 2.0. TalentSmart, 2009.

62. Cenkci A., Roerring Ch. Using Improvisational Theater to Develop Emotional Intelligence. The International Journal of Pedagogy and Curriculum, 2024. P. 115.

63. David A., The storytelling.
URL:<https://www.armstronginternational.com/culture/david-armstrong-storytelling-ceo>

64. Goleman D. Leadership: The power of emotional intelligence. More Than Sound LLC, 2021.

65. Helen Y. Sung, Ph.D. Promoting Emotional Intelligence: From Theory to Practice, 2020.
URL:https://www.researchgate.net/publication/341913800_Promoting_Emotional_Intelligence_From_Theory_to_Practice

66. Hope 4 Hurting Kids. URL: <https://hope4hurtingkids.com/>

67. Imagine forest.
URL:<https://www.imagineforest.com/freeresources/writing-prompts>

68. Karthikeyan P. Role of Teachers in Developing Emotional Intelligence Among the Children. Shanlax International Journal of Education, 2015. P.1-5.

69. Kolesnik K., Oliinyk N., Komarivska N., Kazmirchuk N., Imbek V. Future-Teacher Soft Skills Development in the Context of Ukraine's Integration into the European Higher Education Area. International Journal of Learning, Teaching and Educational Research, 2023. Vol. 22, №. 2, pp. 413- 431.

70. Kuciapiński, M. J. (2014). The therapeutic and educational properties of fairytale therapy in the early stages of children's development. Pedagogika Rodziny. P. 77-93.

71. Mayer A., Oberlehberg N., Rahm T. Teaching happiness to students—implementation and evaluation of a program aiming at promoting wellbeing in elementary schools. Frontiers in psychology, 2024. P.15.

72. Mayer, John D., et al. Models of emotional intelligence. JD Mayer, 2000.
73. Mayer, John D.; Roberts, Richard D.; Barsade, Sigal G. Human abilities: Emotional intelligence. *Annu. Rev. Psychol.* 2008. P. 507-536.
74. Schachter S. The Interaction of Cognitive and Physiological Determinants of Emotional State . *Advances in experimental social psychology.* In L. Berkowitz (Ed.). – N.-Y, 1964. P. 49–80.
75. Sroufe, L. Alan. Emotional development: The organization of emotional life in the early years. Cambridge University Press, 1997. 264 p.
76. Valente S. The role of the teacher's emotional intelligence for efficacy and classroom management. *CES Psicología*, 2020, 13.2. P.18-31.
77. Wang L. Exploring the relationship among teacher emotional intelligence, work engagement, teacher self-efficacy, and student academic achievement: A moderated mediation model. *Frontiers in psychology*, 2022.
78. Zeidner M. Can emotional intelligence be schooled? A critical review. *Educational psychologist*, 2002, 37.4: P. 215-231.